

Фінанси, банківська справа та страхування

УДК 65.012.8:338.27

Онищенко Оксана Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Онищенко Оксана Владимировна

кандидат экономических наук, доцент

Кременчугский национальный университет имени Михаила Остроградского

Onyshchenko Oksana

PhD, Associate Professor

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

Яценко Наталія Михайлівна

кандидат економічних наук, доцент

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Яценко Наталия Михайловна

кандидат экономических наук, доцент

Кременчугский национальный университет имени Михаила Остроградского

Yatsenko Nataliya

PhD, Associate Professor

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

Гончаренко Назар Олександрович

магістрант

Кременчуцького національного університету

імені Михайла Остроградського

Гончаренко Назар Александрович

магистрант

Кременчугского национального университета имени

Михаила Остроградского

Honcharenko Nazar

Master's Degree of the

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

**РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У СТРАТЕГІЧНОМУ
УПРАВЛІННІ ПРОМИСЛОВИМ ПІДПРИЄМСТВОМ
РОЛЬ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРИ
СТРАТЕГИЧЕСКОМ УПРАВЛЕНИИ ПРОМЫШЛЕННЫМ
ПРЕДПРИЯТИЕМ
THE ROLE OF ECONOMIC SECURITY IN THE STRATEGIC
MANAGEMENT OF AN INDUSTRIAL ENTERPRISE**

Анотація. У сучасних умовах система економічної безпеки підприємства має бути одним із основних елементів стратегічного управління промисловим підприємством. З огляду на це, керівництву промислових підприємств необхідно подбати про інформаційно-аналітичне, інноваційне та стратегічне забезпечення належного рівня їх економічної безпеки не лише в поточний період, а й у наступні. Проведення виваженої обґрунтованої політики у сфері економічної безпеки промислового підприємства є надзвичайно важливим завданням на сучасному етапі захисту економічних інтересів України.

Тому в статті розкрито основні теоретико-методологічні основи управління економічною безпекою промислового підприємства. Показано місце, роль та завдання економічної безпеки в системі управління підприємством. Основною метою системи управління економічною безпекою підприємства, на думку авторів, є попередження кризових ситуацій та мінімізація впливу негативних факторів на підприємство.

Подано сутність та значення принципів, на яких має базуватися система управління економічною безпекою промислових підприємств.

Дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених показують, що для компанії важливіше зовсім не уникати загрози, а вміння її вчасно та точно передбачити, щоб вжити необхідних заходів. Це стосується як кризових компаній, так і успішних. Тому необхідно створити систему управління економічною безпекою з безперервною діагностикою середовища та місця підприємства в ньому, оскільки метод прийняття управлінських рішень на основі інтуїції сам по собі не може забезпечити найбільш ефективну роботу суб'єктів господарювання.

Авторами проведено дослідження існуючих методів діагностики загроз та комплексної оцінки рівня економічної безпеки підприємства в системі управління підприємством. Використання методів діагностики дозволить промисловим підприємствам ефективніше функціонувати та розвиватися в умовах мінливого ринкового середовища. Запропоновано метод діагностики економічної безпеки методом, що дозволяє врахувати всі відхилення (позитивні та негативні). При цьому позитивною динамікою змін загального коефіцієнта діагностики економічної безпеки є зростання.

Ключові слова: *економічна безпека, стратегічне управління, розвиток, підприємство, управління економічною безпекою, методи діагностики загроз, управління підприємством.*

Анотація. *В современных условиях система экономической безопасности предприятия должна быть одним из основных элементов стратегического управления промышленным предприятием. В связи с этим руководству промышленных предприятий необходимо позаботиться об информационно-аналитическом, инновационном и стратегическом обеспечении надлежащего уровня их экономической безопасности не только в текущий период, но и в последующие. Проведение взвешенной обоснованной политики в сфере экономической безопасности*

промышленного предприятия является крайне важной задачей на современном этапе защиты экономических интересов Украины.

Поэтому в статье раскрыты основные теоретико-методологические основы управления экономической безопасностью промышленного предприятия. Показаны место, роль и задачи экономической безопасности в системе управления предприятием. По мнению авторов, основной целью системы управления экономической безопасностью предприятия является предотвращение кризисных ситуаций и минимизация воздействия негативных факторов на предприятие.

Приведены сущность и значение принципов, на которых должна основываться система управления экономической безопасностью промышленных предприятий.

Исследования отечественных и зарубежных ученых показывают, что для компании важнее вовсе не уклонение от угрозы, а способность своевременно и точно ее предвидеть, чтобы принять необходимые меры. Это касается как компаний в кризис, так и успешных. Поэтому необходимо создать систему управления экономической безопасностью с непрерывной диагностикой внешней среды и места предприятия в ней, ведь метод принятия управленческих решений, основанный только на интуиции, не может обеспечить максимально эффективную деятельность хозяйствующих субъектов.

Авторами было проведено исследование существующих методов диагностики угроз и комплексной оценки уровня экономической безопасности предприятия в системе управления предприятием. Использование методов диагностики позволит промышленным предприятиям более эффективно функционировать и развиваться в меняющихся рыночных условиях. Предложен метод диагностики экономической безопасности методом, позволяющим учитывать все

отклонения (положительные и отрицательные). При этом положительная динамика изменения общего коэффициента диагностирования экономической безопасности – рост.

Ключевые слова: экономическая безопасность, стратегическое управление, развитие, предприятие, управление экономической безопасностью, методы диагностики угроз, управление предприятием.

Summary. *In modern conditions, the system of economic security of the enterprise should be one of the main elements of strategic management of an industrial enterprise. In view of this, the management of industrial enterprises needs to take care of information-analytical, innovative and strategic support of the appropriate level of their economic security not only in the current period, but also in the following ones. Carrying out a balanced sound policy in the field of economic security of an industrial enterprise is an extremely important task at the present stage of protection of Ukrainian economic interests.*

Therefore, the article revealed the basic theoretical and methodological foundations of economic security management of an industrial enterprise. The place, role and tasks of economic security in the enterprise management system have been shown. According to the authors, the main purpose of the economic security management system of the enterprise is to prevent crisis situations and minimize the impact of negative factors on the enterprise.

The essence and significance of the principles on which the system of economic security management of industrial enterprises should be based were given.

Studies of domestic and foreign scientists show that it is more important for the company not to avoid the threat at all, but the ability to anticipate it in a timely and accurate manner in order to take the necessary measures. This applies to both companies in crisis and successful ones. Therefore, it is necessary to create a management system of economic security with continuous diagnosis of the

environment and the place of the enterprise in it, because the method of making management decisions based on intuition alone can not ensure the most efficient operation of economic entities.

The authors have been conducted a study of existing methods for diagnosing threats and comprehensive assessment of the level of economic security of the enterprise in the enterprise management system. The use of diagnostic methods will allow industrial enterprises to function and develop more efficiently in a changing market environment. A method of diagnosing economic security by a method that allows to take into account all deviations (positive and negative) was proposed. At the same time, the positive dynamics of changes in the overall coefficient of diagnosing economic security is growth.

Key words: *economic security, strategic management, development, enterprise, economic security management, methods of threat diagnostics, enterprise management.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах система економічної безпеки підприємства повинна бути одним з головних елементів стратегічного управління промисловим підприємством. Зважаючи на це керівництву промислових підприємств необхідно потурбуватись про інформаційно-аналітичне, інноваційне та стратегічне забезпечення належного рівня їх економічної безпеки не лише в поточному періоді, а й у наступних. Проведення зваженої обґрунтованої політики в області економічної безпеки промислового підприємства є надзвичайно актуальним завданням на сучасному етапі захисту українських економічних інтересів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань економічної безпеки підприємств присвячені праці таких вчених як Є. Олейніков [1], Л. Донець [2], В. Ортинський [3], О. Шнипко [4], Л. Шемаєва [7], З. Якубович [8], А. Козаченко [9], О. Коробчинський [10]. У своїх

працях вони надавали різні визначення економічної безпеки, розглядали її як систему, з притаманними їй завданнями, об'єктами та суб'єктами.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є розкриття основних теоретико-методичних основ управління економічною безпекою промислового підприємства, визначення її місця та ролі у системі управління підприємством, методів діагностики загроз й комплексного оцінювання рівня економічної безпеки підприємства.

Основні результати дослідження. У сучасних умовах розвитку економіки України суб'єкти господарювання все більше звертають увагу на економічну безпеку, яка вимагає створення власної системи управління. Необхідність формування системи управління економічною безпекою промислових підприємств зумовлена наступними чинниками: постійна взаємодія промислових підприємств з факторами зовнішнього середовища як основного джерела загроз, що можуть спричинити дестабілізуючий вплив на їх діяльність; наявність слабких місць у діяльності промислових підприємств і можливість розробки заходів щодо їх своєчасного усунення; управління економічною безпекою є головним резервом оптимізації основних виробничих процесів виготовлення промислової продукції; вимоги ринкової економіки до забезпечення економічної безпеки як фактору сталого розвитку підприємств та забезпечення їх конкурентоспроможності.

В Україні на основі Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392, розроблено Стратегію економічної безпеки, яка визначає основні напрями побудови економіки країни з метою її ефективного розвитку й інтеграції в європейський економічний простір.

У науковців різні погляди на економічну безпеку. Так, під системою економічної безпеки Є. Олейніков розуміє «систему заходів, здатних: попередити втрати життєво важливих цінностей, забезпечити стан

захищеності і розвиток особистості, суспільства і держави» [1]. На думку Л. Донець, «система економічної безпеки підприємства становить обмежену безліч взаємозалежних елементів, що забезпечують безпеку підприємства і досягнення ним цілей бізнесу. Складовими елементами такої безпеки є об'єкт і суб'єкт безпеки, механізм забезпечення безпеки, а також практичні дії щодо забезпечення безпеки» [2, с. 51]. Такої думки дотримується і В. Ортинський [3, с. 84]. О. Шнипко вважає, що «система економічної безпеки – це система, що взаємодіє з навколишнім оточенням і має сукупність властивостей, які забезпечують здатність до самовиживання та розвитку в умовах виникнення зовнішньої або внутрішньої загрози» [4, с. 22].

Детальне визначення системи економічної безпеки суб'єктів господарювання надає Л. Шемаєва: «це організована сукупність взаємопов'язаних елементів зовнішньої та внутрішньої безпеки суб'єктів господарювання, таких як: спеціальні органи та служби, об'єкти, наукові підходи, нормативно-правова база, політика, стратегія, концепція, принципи, функції, завдання, методи та засоби, що спрямовані на забезпечення реалізації стратегічних і тактичних інтересів суб'єкта господарювання, а також захист цих інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз» [7, с. 115].

Систему економічної безпеки підприємства З. Якубович розглядає як «підсистему відкритої складної системи – підприємства» і виділяє такі її основні елементи: вхід системи, суб'єкти системи, мету, цілі, завдання, принципи та інструменти [8, с. 81-86]. Козаченко А. та інші вважають, що сучасна система управління економічною безпекою повинна бути гнучкою, інтегрованою та відкритою, яка охоплює принципи, прийоми і способи, методи і методики, процедури, алгоритми і моделі, за допомогою яких забезпечується гармонізація інтересів підприємства з інтересами взаємодіючих з ним суб'єктів зовнішнього середовища [9, с. 107]. Найбільш повне трактування надає Коробчинський О., який визначає систему

управління економічною безпекою як комплекс організаційно-управлінських, технологічних, технічних, профілактичних і маркетингових заходів, спрямованих на кількісну й якісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз [10].

На думку авторів, головною метою системи управління економічною безпекою підприємства є попередження кризових ситуації і мінімізація впливу негативних факторів на діяльність підприємства.

До основних завдань системи управління економічною безпекою промислових підприємств слід зарахувати: збір, аналіз, оцінку зовнішнього оточення та прогнозування розвитку подій; захист законних прав і інтересів підприємства; вивчення діяльності конкурентів, партнерів, клієнтів; забезпечення збереження матеріальних цінностей; виявлення, попередження, припинення можливих протиправних дій співробітників, конкурентів; захист комерційних таємниць тощо.

Сутність принципів, на яких повинна ґрунтуватися система управління економічною безпекою промислових підприємств, представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Сутність принципів, на яких повинна ґрунтуватися система управління економічною безпекою промислових підприємств

Принцип	Значення та сутність
принцип розвитку	передбачає необхідність враховувати швидкі зміни, що відбуваються у навколишньому оточенні, здатність системи до розвитку, розширення та змін у структурі
принцип адаптивності	виражається у здібностях системи управління прилаштуватися до змін зовнішнього та внутрішнього оточення підприємства з метою уникнення загроз
принцип єдності	передбачає те, що всі дії підрозділів служби економічної безпеки підприємства повинні бути узгодженими та скоординованими
принцип компетентності	передбачає, що питаннями забезпечення економічної безпеки займаються висококваліфіковані кадри

принцип економічної доцільності	полягає в тому, що витрати на проведення заходів з забезпечення безпеки повинні бути економічно обґрунтованими
принцип оперативності	швидка реакція системи на зміни у навколишньому оточенні, використання тільки актуальної інформації
принцип комплексності	передбачає нейтралізацію шкідливих факторів на всі функціональні складові економічної безпеки
принцип законності	передбачає функціонування системи управління економічною безпекою згідно з вимогами чинного законодавства
принцип безперервності	система повинна постійно захищати інтереси підприємства в умовах невизначеності та ризик

Дотримання цих принципів буде сприяти підвищенню ефективності роботи системи управління економічною безпекою.

Основними об'єктами захисту системи управління економічною безпекою є: продукція підприємства, персонал, комерційні таємниці та внутрішня інформація, інтелектуальна власність, фінансові ресурси, основні оборотні та виробничі фонди, нематеріальні активи, репутація підприємства [11-14].

Суб'єкти системи управління економічною безпекою можна поділити на внутрішні (працівники підприємства) та зовнішні (держава та її інститути, банки, конкуренти, посередники, споживачі, постачальники).

Дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених показують, що для підприємства більш важливим є не уникнення загрози взагалі, а вміння її вчасно і точно передбачити для того, щоб вжити необхідних заходів. Це стосується як підприємств, що знаходяться у кризовому стані, так і успішно працюючих. Тому необхідним є створення системи управління економічною безпекою з безперервною діагностикою стану середовища та місця підприємства в ньому, оскільки метод прийняття управлінських рішень на основі лише інтуїції не може в умовах зростаючої конкуренції забезпечити максимально ефективне функціонування суб'єктів господарювання.

На сьогоднішній день більшість науковців погоджуються з необхідністю врахування впливу факторів внутрішнього і зовнішнього середовища на рівень економічної безпеки підприємства, що підтверджується запропонованими ними підходами до її діагностики. Загалом можна виділити наступні основні підходи та методи до діагностики економічної безпеки підприємства [5; 6; 8]:

- пороговий (граничний) метод;
- ресурсно-функціональний метод;
- метод на основі теорії економічних ризиків;
- комплексний (інтегральний) метод.

Пороговий (граничний) метод проводиться шляхом співставлення фактичних і порогових значень індикаторних показників, може давати градації небезпечно/безпечно, або більшу кількість градацій, наприклад: нормальний стан, передкризовий, кризовий, критичний та інші. Суть даного методу - визначаються загрози або способи захисту, по кожній категорії загроз визначаються показники і порогові значення. Якщо хоча б один індикатор переходить передкризовий поріг, то вважається, що підприємство знаходиться в стані небезпеки. Прийнятний рівень безпеки досягається при умові, що всі індикатори знаходяться в межах своїх порогових значень [5].

Ресурсно-функціональний метод – метод економічної ефективності – підприємство розробляє різні заходи щодо захисту від загроз і по кожному оцінює економічний результат. На думку багатьох фахівців, ресурсно-функціональний підхід до оцінки рівня економічної безпеки підприємства є дуже приблизним, він не має конкретного кількісного вираження (прямує до максимуму). Спроба охопити всі функціональні напрямки діяльності підприємства призводить до нівелювання поняття «економічної безпеки» і до ототожнення його з оцінкою ефективності використання ресурсів. Окрім цього, рівень економічної безпеки підприємства при використанні ресурсно-функціонального підходу оцінюється за допомогою сукупного

критерію економічної безпеки, який розраховується на основі думок кваліфікованих експертів. Самі ж розробники цього методу визнають, що при розрахунку сукупного критерію неможливо уникнути суб'єктивності поглядів експертів, які проводять оцінку рівня економічної безпеки підприємства. Суб'єктивізм ресурсно-функціонального підходу виявляється як в оцінці збитків при визначенні часткових функціональних критеріїв, так і в процесі розподілу питомої ваги функціональних складових при розрахунку сукупного критерію економічної безпеки підприємства [4].

Метод на основі теорії економічних ризиків полягає в тому, що по різних загрозах розраховується збиток, який порівнюється з величиною прибутку, доходу, майна. На основі цього робиться висновок про те, наскільки небезпечним є даний ризик для підприємства [5].

Комплексний (інтегральний) метод використовується на основі розрахунку інтегрального показника економічної безпеки. До переваг даного методу слід віднести достатньо повне охоплення складових, що визначають та обумовлюють загальний рівень економічної безпеки підприємства. При цьому необхідно добирати складові таким чином, щоб вони в повній мірі відповідали особливостям діяльності підприємства. Водночас, такий підхід може привести до складності розрахунків, громіздкості та багатоетапності оціночних процедур. Використання даного підходу є обґрунтованим при проведенні детального аналізу стану економічної безпеки підприємства, виявленні факторів впливу на її загальний рівень [6].

Не дивлячись на відсутність єдиної думки щодо поняття економічної безпеки важливість діагностики в системі управління економічною безпекою є визнаною в науковій літературі. Діагностика є одним з найперших етапів в процесі прийняття управлінського рішення стосовно економічної безпеки підприємства. Вона дозволяє своєчасно одержати релевантну, актуальну інформацію про існуючу проблему, визначити

причини цієї проблеми. Аналіз основних методів діагностики економічної безпеки підприємства (порогового, ресурсно-функціонального, інтегрального та інших методів) дозволяє стверджувати, що кожен з них має певні переваги, але і певні обмеження у використанні, не дає змоги повно і точно визначити існуюче становище підприємства. Більшість науковців, використовуючи функціональний або інтегральний підхід, формують власну методикою діагностики економічної безпеки через визначення її рівня за певною складовою із подальшим агрегуванням даних у узагальнюючій оцінці.

Автори пропонують проводити діагностування економічної безпеки за методикою, яка дозволяє враховувати усі відхилення (позитивні та негативні). Для її формалізації автори пропонують використовувати таку формулу:

$$D_j = \prod_{i=j}^n \left[l + \frac{T(x_i)^R - \overline{T(x_i)}}{\overline{T(x_i)}} \right], \quad (1)$$

де D_j – коефіцієнт діагностування економічної безпеки j -го підприємства в умовах невизначеності;

$T(x_1), \dots, T(x_n)$ – темпи зміни відповідних показників оцінки складових економічної безпеки підприємства.

$\overline{T(x_i)}$ – середнє значення темпів зміни показників економічної безпеки, яке визначається за середньою арифметичною.

Важливим аспектом адекватної оцінки економічних явищ є врахування необхідності однакової спрямованості динаміки зміни показника (зростання або зменшення), чим й обумовлюється необхідність застосування степеневого показника (R):

$$R \begin{cases} = +1, & \text{якщо позитивною динамікою показника є зростання,} \\ = -1, & \text{якщо позитивною динамікою показника є зниження.} \end{cases}$$

Зазначимо, що коректування значення показника за допомогою додавання одиниці пояснюється урахування виявлення як позитивних, так і негативних результатів.

Тобто, якщо відхилення від середнього має позитивні тенденції, тобто $(T(x_i) - \overline{T(x_i)} > 0)$, то значення виразу $\left[l + \frac{T(x_i)^R - \overline{T(x_i)}}{\overline{T(x_i)}} \right]$ набуде значення більше за одиницю.

Якщо ж, відхилення є негативним, тобто $(T(x_i) - \overline{T(x_i)} < 0)$, то значення виразу $\left[l + \frac{T(x_i)^R - \overline{T(x_i)}}{\overline{T(x_i)}} \right]$ знаходиться у таких межах:

$$0 < \left[l + \frac{T(x_i)^R - \overline{T(x_i)}}{\overline{T(x_i)}} \right] < 1 \quad (2)$$

При цьому, найкращий стан економічної безпеки має підприємство у якого загальне значення коефіцієнту діагностування економічної безпеки j -го підприємства в умовах невизначеності D_j має найвище значення. Тобто позитивною динамікою зміни загального коефіцієнту діагностування економічної безпеки є зростання.

Необхідно також зазначити, що мінімальним рівнем коефіцієнту діагностування, який свідчить про прийнятний стан економічної безпеки підприємства є одиниця. При цьому всі показники, які включено до діагностування економічної безпеки підприємства знаходяться у тісній взаємозалежності, що обумовлює неможливість суттєвого збільшення одного показника за рахунок іншого.

Аналіз наукових праць економістів та соціологів [1-15] дозволяє визначити такі виклики та загрози, які є актуальними для національної економіки на макроекономічному рівні:

– економічна криза, що охопила світове господарство як наслідок диспропорції матеріального виробництва, спричиненої коронавірусною хворобою (COVID-19); так, за оцінками ООН світова економічна криза може стати найглибшою з часів «Великої депресії» 1929–1933 років;

– розбалансування державних фінансів, про що свідчить непрогнозований дефіцит бюджету: за даними Міністерства фінансів України державний бюджет на 2021 рік, який Верховна Рада ухвалила 15 грудня, має дефіцит 5,5 % ВВП (за законом має бути не більш 3% ВВП), а надходження до державної скарбниці будуть щонайменше на 247 мільярдів гривень меншими за витрати, отже, кожен п'яту бюджетну гривню доведеться позичати або «друкувати»;

– корупція в сфері економіки, фінансові шахрайства, непослідовність та незавершеність реформ, що перешкоджають виведенню української економіки з депресивного стану, унеможливають її сталі і динамічне зростання, підвищують уразливість до загроз, підживлюють кримінальне середовище, зокрема в сфері обігу грошей та міжнародних розрахунків, і підривають фінансову безпеку держави;

– застаріла матеріальна база основних галузей виробництва і суттєві технологічні зміни в енергетиці та біотехнологіях, розробки у сферах штучного інтелекту, харчових продуктів, інформаційному середовищі тощо, що породжує світову конкуренцію, та необхідність докорінних змін в економіці й суспільстві в цілому, розвитку нових галузей виробництва, оновлення основних фондів та інших факторів виробництва;

– недостатній захист права приватної власності, повільний розвиток ринкових відносин у ключових сферах, серед іншого в користуванні землею і надрами, дрібному виробництві товарів та послуг, відсутність інвестицій в її оновлення та розвиток, несанкціоноване втручання у її функціонування, зокрема фізичного і кіберхарактеру, триваючі бойові дії, а також тимчасова окупація частини території України;

– велика частка державного сектору в економіці, недосконалість і фрагментарність законодавства щодо розвитку сучасних галузей виробництва, що стримує економічне зростання, залучення внутрішніх та

зовнішніх інвестицій, що тиснуть на бізнес і провокують тінізацію економіки;

– монополізм і конкуренція в енергетичній сфері й інфраструктурі та низька енергоефективність, що зменшують конкурентоспроможність України, загрожують добробуту її громадян;

– погіршення середовища життєдіяльності, якості повітря, питної води та продуктів харчування; знищення лісів, забруднення річок інших водних басейнів, засухи тощо, що впливають на життя та здоров'я людей;

– загрозна демографічна ситуація, зменшення кількості народжених, трудова та освітня міграція, що підривають трудові ресурси країни та руйнують систему підготовки фахівців у різних галузях господарства, тощо.

Названі загрози потребують суттєвих змін в економіці, політиці та підприємстві, що пов'язано щонайменше з трьома ключовими факторами змін: реформуванням та оновленням основних галузей суспільного виробництва, що забезпечують задоволення національних інтересів у державній формі власності, формуванням сучасної правової бази економічного розвитку та фінансової безпеки та створенням конкурентоздатних суб'єктів господарювання приватної форми власності в різних галузях економіки, що не мають стратегічного значення для національної безпеки, проте здатні забезпечити економічні потреби громадян.

Крім внутрішніх загроз економічній безпеці, слід урахувати наявність політичних, воєнних та економічних зовнішніх загроз і викликів. Стратегічний курс держави на співпрацю з Організацією Північноатлантичного договору потребує забезпечення імплементації та подальшої адаптації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, інтеграції національної

економіки до європейського економічного простору й досягнення Україною відповідності Копенгагенським критеріям членства в ЄС [15]. Україна має розвивати взаємовигідне економічне співробітництво з провідними державами Європи, Азії, Близького Сходу, Африки та Південної Америки.

Висновки з проведеного дослідження. У сучасних умовах розвитку економіки України суб'єкти господарювання повинні все більше звертати увагу на економічну безпеку, яка вимагає створення власної системи управління. Необхідність формування системи управління економічною безпекою промислових підприємств зумовлена цілим рядом чинників, серед яких постійна взаємодія промислових підприємств з факторами зовнішнього середовища як основного джерела загроз, що можуть спричинити дестабілізуючий вплив на їх діяльність; наявність слабких місць у діяльності промислових підприємств і можливість розробки заходів щодо їх своєчасного усунення; управління економічною безпекою є головним резервом оптимізації основних виробничих процесів виготовлення промислової продукції; вимоги ринкової економіки до забезпечення економічної безпеки як фактору сталого розвитку підприємств та забезпечення їх конкурентоспроможності.

Розкриття основних теоретико-методичних основ управління економічною безпекою промислового підприємства, визначення її місця та ролі, а також дослідження існуючих методів діагностики загроз й комплексного оцінювання рівня економічної безпеки підприємства у системі управління підприємством дозволило авторам запропонувати проведення діагностування економічної безпеки за методикою, яка дозволяє враховувати усі відхилення (позитивні та негативні). При цьому зазначено, що позитивною динамікою зміни загального коефіцієнту діагностування економічної безпеки є зростання.

Література

1. Экономическая и национальная безопасность: учебное пособие / под ред. Е. А. Олейникова. М. : Экзамен, 2005. 768 с.
2. Донець Л. І., Ващенко Н. В. Економічна безпека підприємства : навч. посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2008. 240 с.
3. Ортинський В. Л., Керницький І. С., Живко З. Б. Економічна безпека підприємств, організацій та установ. К. : Правова єдність, 2009. 54 с.
4. Шнипко, О. С. Економічна безпека ієрархічних багаторівневих систем: регіональний аспект. К. : Генеза, 2006. 288 с.
5. Слободяник Т. М. Запровадження комплексної системи економічної безпеки та оцінка її ефективності на сучасному підприємстві. *Економічний простір*. 2008. №12/2. С. 22–27.
6. Іванюта Т. М., Заїчковський А. О. Економічна безпека підприємства. К. : Центр навчальної літератури. 2009. 256 с.
7. Шемаєва Л. Г. Економічна безпека у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 21.04.02. К., 2010. 39 с.
8. Якубович, З. Формування системи економічної безпеки машинобудівного підприємства. *Вісник ТНЕУ*. 2010. № 1. С. 81–86.
9. Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія. К. : Лібра, 2003. 280 с.
10. Коробчинський, О. Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 4(94). С. 41–45.
11. Кузенко Т. Б. Планування економічної безпеки підприємства в умовах ринкової економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01. К., 2004. 18 с.

12. Бендиков М. А. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития. *Менеджмент в России и за рубежом*. 2000. №2. С. 17–30.
13. Колпаков П. А. Концептуальные основы экономической безопасности фирмы : автореф. дис. канд. экон. наук. : спец. 08.00.01. М., 2007. 25 с.
14. Онищенко О.В. Впровадження стратегічного управлінського обліку в практику сучасних підприємств на глобальному ринку авіаперевезень. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2019. № 14(2019). С. 211–217. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V14\(2019\)-33](https://doi.org/10.31521/modecon.V14(2019)-33).
15. Бандурка О.М. Економічна безпека України: виклики та загрози. Економічна безпека держави в контексті національних інтересів: зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф.(м. Харків, 23 квіт. 2021 р.), Харків: ХНУВС, 2021. С. 16-18.

References

1. Olejnikov, E.A. (2005). *Economic and National Security*. Moskva: Ekzamen [in Russian].
2. Donets, L.I., & Vashchenko, N.V. (2008). *Economic security of the enterprise*. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury [in Ukrainian].
3. Ortynskyi, V.L., Kernytskyi, I.S. & Zhyvko, Z.B. (2009). *Economic security of enterprises, organizations and institutions*. Kyiv: Pravova yednist [in Ukrainian].
4. Shnytko, O.S. (2006). *Economic security of hierarchical multilevel systems: regional aspect*. Kyiv: Heneza [in Ukrainian].
5. Slobodanyk, T.M. (2008) Introduction of a comprehensive system of economic security and evaluation of its effectiveness in a modern enterprise. *Ekonomichnyi prostir*, 12/2, 22–27 [in Ukrainian].

6. Ivaniuta, T.M. & Zaichkovskiy, A.O. (2009) *Economic security of the enterprise*. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury [in Ukrainian].
7. Shemaieva, L.H. (2010). *Economic security in strategic interaction with the subjects of the external environment*. Extended abstract of doctor's thesis. Kyiv: [in Ukrainian].
8. Yakubovych, Z. (2010). Formation of the system of economic security of the machine-building enterprise. *Visnyk TNEU*, 1, 81–86 [in Ukrainian].
9. Kozachenko, H.V., Ponomarov, V.P. & Liashenko, O.M. (2003). *Economic security of the enterprise: essence and mechanism of maintenance: monograph*. Kyiv: Libra [in Ukrainian].
10. Korobchynskiy, O.L. (2009). Methods of forming the system of economic security of the enterprise. *Aktualni problemy ekonomiky*, 4(94), 41–45 [in Ukrainian].
11. Kuzenko, T.B. (2004). *Planning of economic security of the enterprise in the conditions of market economy*. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
12. Bendykov, M.A. (2000). Economic security of an industrial enterprise in the conditions of crisis development. *Menedzhment v Rossyy y za rubezhom*, 2, 17–30 [in Russian].
13. Kolpakov, P.A. (2007). Conceptual bases of economic safety of firm. Extended abstract of candidate's thesis. Moskva [in Russian].
14. Onyshchenko, O.V. (2019). Introduction of strategic management accounting in the practice of modern enterprises in the global air transportation market. *Elektronne naukove fakhove vydannia z ekonomichnykh nauk «Modern Economics»*, 14, 211–217 [in Ukrainian].
15. Bandurka, O.M. Ekonomichna bezpeka Ukrajin: vyklyky ta zaghrozy. Ekonomichna bezpeka derzhavy v konteksti nacionalnykh interesiv: zb. tez dop. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Kharkiv, 23 kvit. 2021 r.), Kharkiv: KhNUVS, 2021, pp. 16-18 [in Ukrainian].